

MÜZİK TERAPİ VE DİNİ MÜZİK

(İlâhiyat Fakültesi Öğrencileri Üzerinde Sınırlı Bir Uygulama)

Yrd. Doç. Dr. Hasan Arslan

İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Psikolojisi Ana Bilim Dalı

hasan.arslan@inonu.edu.tr

Özet

Müzik, işiterek algılanan düzenli ve uyumlu seslerden oluşan estetik süreci ifade eder. Duygu ve düşüncelerin sesle ifadesi olan müzik, etimolojik olarak 'ölçülü nağmeler' demektir. Terapi hastalıkların iyileştirilmesine, hafifletilmesine veya önlenmesine yönelik her türlü tıbbi, psikiyatrik veya psikolojik uygulamanın ortak adıdır. İnsan yaşamında etkili ve güçlü bir iletişim aracı olan müzik, sadece ruh sağlığı bozuk olanlara değil, iyi olanlara da şifa olmaktadır. Müzik, kendine özgü dili dolayısıyla evrensel özelliğe sahip dünyadaki tek ortak dildir. Müzik, insana yaşama sevinci ve heyecanı verir. İnsanlar duygularını müzikle ortaya koyarak kendilerini daha iyi ifade ederler. Bu makalede ruh sağlığını korumak, girişimcilik, iş başarısı, mücadele azmi, yaşama sevinci ve özgüven kazandırmak, ahlâk ve kültürün korunup geliştirilmesi ve ruh sağlığı bozuk olanların tedavisi için müzik terapi, dini müzik, uygulama, yorum ve değerlendirme üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Müzik, Terapi, Ahlâk, Dini Müzik.

Abstract:

Music Therapy And Religious Music

(A limited Practice on Faculty of Divinity Students)

Music means an aesthetic process that consisting of regular and compatible tones perceived by hearing. Music, the expression of thoughts and feelings by sound, etymologically means 'moderate tune'. It's the common name of all kinds of medical, psychiatric or psychological treatment for healing, mitigating or preventing therapy diseases. Music, an effective and powerful communication tool in human life, not only to those who corrupt mental health, it is also a good cure for healthy ones. Music is the only common language in the world due to its unique language with universal characteristic. Music gives people joy and excitement. People express themselves better by revealing their feelings in music. This article focuses on maintaining mental health, entrepreneurship, business success, fighting tenacity, experience to bring joy and confidence, the development of morality and culture, music therapy for the treatment of the mental disorders, religious music, practices, the review and evaluation.

Key Words: Music, Therapy, Ethics, Religious Music

Giriş

Müzik, işiterek algılanan düzenli ve uyumlu seslerden oluşan estetik süreci ifade eder. Duygu ve düşüncelerin sesle ifadesi olan müzik, etimolojik olarak ‘ölçülü nağmeler’, ‘sesler’ demektir. İnsan ruhunun ve vücudunun gıdası olan müzik, eski çağlardan beri başvurulan tedavi metotları arasındadır. Müzik, çok eski zamanlardan beri insanoğlunun (ruhî hayatında) sevinçli ve üzüntülü anlarında, bayram ve eğlencelerinde başvurduğu önemli motivasyon kaynaklarından biri olmuştur. Müzik, üzüntülü ve sıkıntılı zamanlarda, insana irade ve hayata bağlanma desteği verir. Bu bağlamda Kalender’in ‘Ruh Hastalıkları Tedavisinde Musiki’ adlı makalesinin önemli olduğunu belirtmek mümkündür.

Kalender makalesinde şu bilgilere yer verir: Hz. Lokman, hastalarını ilâçla tedavi ederken, Kur'an-ı Kerîm'de sesinin güzelliği övülen Hz. Davud (Mö. 1055-974)'un, hastalara güzel sesi ile şifa kaynağı olduğu, hatta yine sesi ve sazı (harp) ile şifa duası okuduğu ve bu yolla hükümdarı iyileştirdiği rivayet edilir.

Musikînin, fizyolojik ve psikolojik etkisine göre insan ruhunu okşaması ve huzura kavuşturması, ses özelliklerinden kaynaklanır. Ani ve gürültülü sesler eziyet verirken, düzenli ve ölçülü musikî makamları, insana zevk ve ferahlık verir. Aynı zamanda onun faaliyetlerini artırır, ruhî gerginliğini giderir. Bütün musikî sesleri beyin otonom sinir sistemine tesir etmek suretiyle, insanın heyecan, duygu ve tutkularını etkiler.

Eski Yunan'da musikî, bütün faziletlerin kaynağı sayılır, Olimpos dağında tanrıların şerefine konserler verilirdi. Orada müziğin insan ruhunu temizleyip terbiye ettiğine inanılırdı. Eflâtuna göre musikî son derece önemli bir araç olarak insanın ahlâkını ve huylarını değiştirebilir. Bergama'da bulunan eski hastane kalıntıları, Yunanlıların musikiyi bazı fizikî ve manevî ızdırapları yatıştırmak için kullandıklarını göstermektedir

İslâm'da ruh ve beden eğitimi temel olup musikînin ruh eğitiminde çok önemli bir yeri vardır. Dinler ve özellikle İslâm dinî musikîye özel değer vermiş ve onu Kur'an'la, ibadetle birleştirip camideki mihraba kadar götürmüştür. Camilerde Allah'ın huzurunda saf tutarak ibadete duran Müslümanlar ilahî coşku ortamında ruhlarını yıkamanın ve ondan ruh eğitiminde faydalanmanın mutluluğunu yaşarlar. Tecvid Kur'an-ı Kerîm'in güzel sesle okunmasıdır. Allah Kur'an-ı Kerîm'inde Hz. Davud'un sesinin güzelliğini över. İslam peygamberi Hz. Muhammed de Kur'an-ı Kerîm'i güzel sesle okumayı emretmiş ve ezanı ilk defa, güzel bir sese sahip olan Bilâl-ı Habeşî'ye okutmuştur (Kalender, 1989: 271)

Tarihin geçmiş dönemlerinden beri dünyanın farklı bölgelerinde müziğin, dini müziğin terapötik etkisinden yararlandığını belirtmek mümkündür. Ancak bu durum müziğin sadece hasta ruhların tedavisi için mi kullanıldığı sorusunu akla getirmektedir. Dolayısıyla müziğin etki gücünden başka hangi alanlarda yararlanılmaktadır? Müzik ruh sağlığı iyi olan insanların sağlığını sürdürmek, ahlâk ve kültürü korumak, girişimcilik yönlerini geliştirmek, iş başarılarını artırmak, mücadele azmi, yaşama sevinci ve özgüven kazandırmak, ruh sağlığı bozuk olanları tedavi etmek açısından müzik terapinin rolü nedir? Sorusuna cevap aranacaktır.

Bu araştırmanın amacı ruh sağlığı bozuk olanlarla müziğin hayatın değişik alanlarında terapi etkisini ortaya koymaktır. Bu amacı gerçekleştirmek için de öncelikle konuyla ilgili literatür çalışması yapılarak, gerçekleştirilen gözlem, mülakat ve müzik terapi uygulama sonuçlarına yer verilecektir.

Müziğin etki gücü ile yapılan araştırmanın evreni ilahiyat fakültesi öğrencileri, çalışma evreni İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'dir. Örneklem gruplarını ise "din psikolojisi" ve "ruh sağlığı ve din" dersine giren öğrenciler oluşturmuştur. Diğer yandan herhangi bir müzik aleti çalan öğrencilerin sayıları da ayrıca belirtilmiştir.

Bu makale müziğin etki gücü, müzik terapi, sağlığı korumak için, girişimcilik, iş başarısı, mücadele azmi, yaşama sevinci için müzik terapi, ahlâk ve kültürün korunup geliştirilmesi açısından müzik terapi, ruh sağlığı bozuk olanların tedavisi için müzik terapi, dini müzik, uygulama, yorum, değerlendirme ve sonuçla bitirilmiştir.

1. Müzik Ve Etki Gücü

Beethoven'e göre müzik ilahi bir sanattır. Eflatun'a göre müzik Tanrı'nın dilidir. Weber'e göre müzik insan ruhunun dilidir. Cottin'e göre müzik evrensel bir dildir. Örtter'e göre müzik, aşkın ta kendisidir. Dede Efendi'ye göre müzik, insanlığın ahlâkını arındıran kutsal bir bilimdir. Saygun'a göre müzik, sözcükler ile anlatılması olanaksız duygu ve çöşkuları sezdirecek, duyuracak, yaşatacak biçimde düzenlenmiş seslerle yansıtma sanatıdır. Rousseau'ya göre müzik, sesleri kulağa hoş gelecek biçimde düzenleme (uyarlama) sanatıdır (Örtter, 2005: 25).

Konfüçyüs'e göre "Müzik, gökle toprak arasında bir ahenktir. Bu ahenk bütün varlıkların cinsini değiştirir. Bağlılık müziğin temelidir. Neşe ve memnuniyet ise müziğin memurlarıdır. Müzik fazileti gösterir" (Konfüçyüs, 1945: 33-39. Akt. Colombe, 2006:

23). Mevlana “Müzik Tanrı âşıkları için ruhun gıdası olmuştur, zira müzikte sevgiliyle birleşme ümidi mevcuttur” (Mevlana-Mesnevi, c.IV. beyit: 740) der.

Bizzat kendisinin de müzikle ilgilendiği bilinen Farabi (870-950) Musiki-ul Kebir adlı eserinde musikinin güldürme, ağlatma ve uyutma etkisi üzerinde durmuştur. Bu konuda kendisi ile ilgili anlatılan bir olay dikkat çekicidir. Emir Seyfüddevle-i Hemedanî'nin saz sanatkârları bir süre çalıp söyledikten sonra mecliste bulunan Farabî cebinden tahta parçaları çıkartarak birbirine ekledi ve çalmaya başladı. Orada bulunanlar önce güldüler. Farabî sonra çalgının yapısını değiştirerek devam etti, herkes ağladı. En sonunda herkesi uyutarak sessizce meclisi terk etti. Farabî'ye göre makamların psikolojik etkileri vardır. 'Rast' makamı insana neşe ve huzur verir. 'Rehavi' makamı insana beka (sonsuzluk fikri) verir. 'Küçek' makamı insana hüznün ve elem verir. 'Büzürk' makamı insana havf (korku) verir (Yiğitbaşı, tsiz:).

İbni Sina, musikinin temel konuları olan ses ve sesin oluşumu ve fonksiyonu, musiki'nin fizikle ilgisi, musikinin tanımı, nağme, tizlik ve peslik, aralıklar, uyumlu aralık türleri, aralıkların toplanma, çıkarılma ve bölünme durumları, cins ve türleri, grup ve türleri, intikal, ritim ve türleri, beste yapma ve musiki çalgıları hakkında düşüncelerini açıklamıştır.

Müziğin-sesin hayvan topluluğu için de etkili olduğunu belirten İbni Sina, duyarlar arasında sesin özel bir tadı olduğunu, işitme duyusunun kimi seslerden lezzet aldığını; kimi seslerdense hoşlanmadığını belirtir. Lezzeti ve elemi algılamamanın işitme duyusundan kaynaklanmadığını, ruhtaki mümeyyiz bir yetiden kaynaklandığını düşünür. İbni Sina seslendirmenin uyumu ile nefsin cana geleceği ve sesin hayvan ve insan hayatındaki etkisine dikkat çekmiştir (Kuzu, 2013: 100-101).

“Müzik aletleri eşliğinde söylenen şarkılar dışında, yolculukların sıkıntılarını hafifletmek veya topluca icra edilen diğer faaliyetlerin yorgunluğunu azaltmak amacıyla da çeşitli nağmeler söylenmesi toplumda (Arap) yaygındı. Abdurrahman b. Avf'la ticari ortaklığı bulunan güzel sesli sahabe Rebah b. Mugterif'in, yolculuk sırasında söylediği hüdayi eğlenmek ve yolculuğu kısaltmak amacıyla terennüm ettiği aktarılmaktadır” (Zübeyri, Nesebü Kureyş: 448; İbn Abdülber, el-İstiab, II, 486-487; Safedi, el-Vâfi, XIV: 53. akt. Azizova, 2011: 437).

Ülkelerin Milli marşları duyulunca milli duyguları uyandırır, vatandan uzaklarda bir memleket havası dinleyince memleket özlemi duyulur. Anneler bebeklerini ninni söyleyerek uyuturlar. İnsanlar sıkılınca müzik dinleyerek rahatlar, sevinçli anlarında

müzik dinleyerek coşarlar. Ancak insanların çoğu müziği, etkilerinin pek de farkında olmadan dinlerler. Oysa müzik bazen dinlendirici, bazen uyarıcı olabilir. Olumlu veya olumsuz, ne olursa olsun, müzik zihinsel ve fiziksel etkiler yaratır (Campbell, 2002: 84).

Müzik kanın akışını bile hızlandıracak etkiye sahiptir. Müzikle bir insanın hüznünü gidermek veya çıldırtacak kadar etkileyerek karamsarlığa düşürmek mümkündür (Colombe, 2006: 90).

Gazali'ye göre müziğin kalp üzerinde etkisi vardır. Ayrıca müzik, sadece insanlara değil, hayvanlara da tesir eder. Nitekim kuşlar, Hz. Davut'un sesini dinlemek için etrafına toplanırlardı (Gazali, 1989, c.11: 273). "Davud'a dağları ve kuşları boyun eğdirdik, onunla beraber teşbih ediyorlardı" (Enbiya 21: 79), "Andolsun, Davud'a tarafımızdan bir üstünlük verdik: 'Ey dağlar, (onun yaptığı teşbihi) onunla beraber yankılayın. Ve ey kuşlar (siz de onun teşbihine katılın" (Sebe 34: 10), "(Her taraftan) toplanıp gelen kuşları da (ona ram etmiştik). Hepsi onun nağmesine katılır (beraber teşbih ederler)di" (Sâd 38: 19). Hz. Davud güzel sesiyle Allah'ı anıp tesbih ettiğinde dağlar onun güzel sesini aksettiriyor, kuşlar onun çevresine toplanıyordu. "Hz. Davud'un güzel sesli, hatırı sayılır bir müzik tarzına sahip oluşu, etkileyici ezgiler ve nağmeler söyleyişi, 'Davudî ses' deyiminin dilimize yerleşmesini sağlamıştır (Kasapoğlu, 2002: 204).

Eflatun'a göre müzik insanları etkilediği gibi, diğer canlıları da etkileyebilmektedir (Örter, 2005: 30). Örneğin müzik eski zamanlarda Arabistan'ın uçsuz-bucaksız, ıssız kum çöllerinde deve kervanlarını yürütmeye teşvik etmek amacıyla da söylenirdi. Diğer yandan dokumacılar, tarlada çalışanlar, vb. monoton işlerle uğraşanların sıkıcı çalışmalarını hafifletmek ve verimli hale getirmek için '**huda**' adı verilen şarkı söylerlerdi. Huda'yı '**terennüm**' izler, şiirin musikiyle söylenmesine '**gına**' (şarkı) denirdi (Bozkurt, 1997: 80).

Günümüz ve geçmişte bilim insanları müziğin insan üzerindeki etkilerini kabul etmişlerdir (Örter, 2005: 15). Bu etkiler genelde olumlu algılanır. Ancak bazen 'müzik' diye ifade edilen seslerin gerçekte bir 'gürültü' olduğunu belirtmek mümkündür. Dolayısıyla insan zamanla gürültüye alışmamakta ve fizyolojik olarak tepkiler oluşturmaktadır. Sürekli tepki hali ise, organizmanın erken yıpranmasına, direncinin azalmasına ve işitme kayıplarına yol açmaktadır (Türkman, 2000: 135).

Haşim Bey, 'Haşim Bey Edvarı' adıyla bilinen kitabında musiki dinleyenlere hangi zamanlarda hangi makam ve nağmelerin etki edeceğini göstermiştir (Öztürk ve arkadaşları 2009: 24).

Müziğin düşüncelerimize ve davranışlarımıza yön verdiği yer ve zamanlar vardır. Buralarda kullanılan melodileri her gün defalarca duyarız. İşittiğimiz melodiler birkaç saniyelik müzikal bellek çivisi işlevi görürler (Hogan, 2009: 130). Bu birkaç saniyelik müzikal bellek çivileri ise, genel psikoloji kavramları ile ifade edilecek olursa, klasik şartlanma veya operent şartlanmayı gerçekleştirir.

Müziğin psiko-sosyal çevre üzerinde de önemli etkisi vardır. Halife Harun Reşit 'Siryâb' adındaki bir müzisyene olağanüstü iltifat gösterir. Siryâb, daha sonra gittiği Endülüs'te sultan II. Abdurrahman (821) tarafından da büyük iltifata mazhar olur. Sultan, kendisine çok değerli hediyeler armağan eder, efsanevi bir maaş ödemeye başlar ve onun için Kurtuba'da bir konservatuvar tesis eder. Siryab, artık Endülüs'te giyinişi, zarafeti, tavır ve hareketleri ile kibar zevkin kayıtsız şartsız bir rol-modeli olur. Siryab'ın her kreasyonu binlerce defa taklit edilir. Kurtuba'da o zamana kadar saçlarını ortadan ayıran gençler, artık Siryab'a özenerek başlarının etrafındaki saçlarını da kestirmeye başlarlar (Hunke, 1997: 392).

Diğer yandan, müzikle değiştirilen davranışlar, ruh halini etkileyerek hüzünlü bir hale de getirebilir. Ülkemizin birçok yöresinde yapılan düğünlerde 'gelin alma' töreni esnasında, ağır tempoda 'Cezayir havası' çalınır. Önceleri neşeli ve hareketli çalınan 'Cezayir havası', Cezayir, Osmanlı'dan çıkıp düşman eline geçince, neşeli ve hareketli tempo yavaşlatılmıştır. Halkımız bu milli yası, müzikle kaynaştırmış, evden ayrılan kızının teessürü ile birleştirmiştir (Mirzaoğlu, 2003: 117-126). Nitekim günümüzde tarihi öykü tam olarak bilinmese de çalınan müzikle, ortamın hüzünlü ve ağır bir hale getirilmesi amaçlanır. Kısaca etki gücü dolayısıyla müzik ve ruh hali arasında, davranıştan ruh haline ve ruh halinden davranışa yol açan karşılıklı bir etkileşimden bahsedilebilir.

Müziğin etki gücü her ortamda kullanılabilir. Nitekim 1974 Barış Harekâtından önce Kıbrıs'ta Türk cemaati Rumların ağır baskı ve zulümünden kurtulmak için Türkiye'den yardım bekliyordu. Rumlar Türklerin beklediği yardımın hiçbir zaman gelmediğini ve gelmeyeceğini söylüyorlardı. Rum Radyosu alaycı bir tarzda devamlı '**Bekledim de gelmedin**' şarkısını çalarak Türklerin moralini bozmaya çalışıyordu. Ancak Rumların bu alaycı tutumuna, çok yetersiz imkânlarla yayın yapan, 'Bayrak Radyosu' 'Bir gece ansızın gelebiliriz' şarkısı ile karşılık veriyordu.

2. Müzik ve Terapi

Terapi, hastalıkların iyileştirilmesine, hafifletilmesine veya önlenmesine yönelik her türlü tıbbî, psikiyatrik veya psikolojik uygulamanın ortak adıdır (Budak, 2000: 747).

Psikoterapi en genel anlamıyla davranış bozukluklarının, ruhsal rahatsızlıkların, akıl hastalıklarının, vb. tedavisi veya semptomlarının hafifletilmesi amacıyla kullanılan her türlü bilişsel, davranışsal yöntem anlamında kullanılmaktadır (Budak, 2000: 625).

Müzik Terapi Birliği'nin (Amerikan) yaptığı tanıma göre "müzik terapi, bir onaylı müzik terapi programını tamamlayan sertifikalı profesyoneller tarafından, klinik ve kanıta dayalı olarak, terapötik ilişkiler içinde, bireye özgü hedeflere ulaşmak için yapılan müzik girişimleridir" (Öztürk, 2009: 24). Müzikal seslerin ve melodilerin fizyolojik ve psikolojik etkilerini, çeşitli ruhsal bozukluklara göre belirlemek suretiyle, düzenli bir metot dahilinde yürütülen tedavi yöntemine kısaca müzik ile terapi (tedavi) diyebiliriz. Bu çalışmada müzik ve terapi konusu daha çok sosyal psikoloji bağlamında ele alınacaktır. Bundan sonra müzik ve terapi konusunu dört başlık altında değerlendirecektir.

2.1. Psikolojik Açıdan Mevcut Sağlıkı Korumak İçin Müzik ve Terapi

Genelde müzik ve terapi konusu dile getirildiğinde, ruh sağlığı bozuk olanların müzikle tedavisi üzerinde durulur. Bu konuda tarihi süreç de bizi böyle düşünmeye adeta yönlendirir. Ancak, müzik ve terapi konusu, sadece ruh sağlığı bozuk olanlar için, uygulanan bir tedavi yöntemi olarak düşünülmemelidir. Genel olarak koruyucu hekimlikle, olası birtakım rahatsızlıkların önlenmesi söz konusu ise, bu uygulamaların ruhsal sorunlar için de geçerli olması tabiidir. Dolayısıyla ruh sağlığı iyi olan sağlıklı kişiler için de müzik ve terapi gereklidir.

İnsan sadece maddi bir varlık değil, hem bedeni hem ruhu olan psiko-sosyal bir varlıktır. Dolayısıyla sağlık, sadece hastalık ve sakatlık durumunun olmayışı değil, bedensel, ruhsal ve sosyal bakımdan tam bir iyi olma hali içermesidir (Örter, 2005: 22). İbni Sina'ya göre "Şarkı söylemek, sağlığı koruyan en iyi egzersizdir" (İbni Sina, 2004, akt. Öztürk ve arkadaşları, 2009: 1).

"Hz. Peygamber, Ensardan bir genç kızın düğününü üstlenen Hz. Aişe'ye Ensarın musikiyi sevdiğini hatırlatarak gelinle birlikte damadın evine şarkıcı gönderilmesini tavsiye etmiş ve eğlenceye yer verilmediği takdirde düğün merasiminin eksik kalacağına işaret etmiştir" (İbn Hanbel, el-Müsned, III, 391; İbn Mace, 'Nikah', 20; Beyhaki, VII, 289; İbn Abdürabbih, el-İkd, VI, 7. akt. Azizova, 2011: 435).

Güzel nağmeler sağlıklı bir insanın ruhuna nüfuz eder. Çünkü ruhun nağmelerden etkilenme özelliği, yeteneği ve meyli vardır. Nitekim müzikal sesler beyinde bir fiil, hareket ve özel bir algılama oluşturur. Müziğin stresi azaltıp gevşeme sağlama özelliği

ile beden baskılanmış hislerine ulaşarak onları salıverir. Müzikten büyük ölçüde yarar sağlanabilir. Müziği kolayca ve hiç masraf yapmadan gündelik hayatımızın kalitesini arttırmak için kullanmak gerekir (Campbell, 2002: 202).

Konfüçyüs'e göre müzik yapıldığı zaman insanlar arasında ilişkiler düzelir, dünyada her şey bir düzen içinde sürer, gözler parlar, kulaklar hassaslaşır, kanın hareketi ve dolanımı değişir (Konfüçyüs, 1963 den akt. Örtter, 2005: 31). Çok eski tarihlerden beri müziğin katı bir kalbi yumuşatabildiği bilinmektedir. Ailelerin parçalandığı, savaşların, düşmanlıkların ve şiddetin egemen olduğu günümüz dünyasında müzik, toplumlar arasında yakınlaşmaya katkı sağlayabilir (Campbell, 2002: 329).

Bu katkı farklı toplumlar arasında olabileceği gibi aynı toplum içinde de gerçekleşebilir. Nitekim Türkiye'de bir dönem etkili olan bazı eğitim kurumlarında müzik çalışmalarının kişisel tatmin ve yaşam motivasyonu sağladığını belirtmek mümkündür. Örneğin daha önce Kazım Karabekir Paşa'nın doğu illerinde açtığı okullarda daha sonra da Köy Enstitülerinde müzik, önem verilen, etkinlik gösterilen bir alan olmuştur.

Diğer okullarda halk türkülerinin adı bile geçmezken bilhassa halk türkeleri ilk defa Köy Enstitüleri'nin öğretim programında yer alıyor ve öğretiliyordu. Halk türkülerinin yurt geneline yayılmasında Köy Enstitüleri etkili olmuştur. Burada kendisi de bir Köy Enstitüsü mezunu olan Saral'ın ifadelerine yer vermek uygun olacaktır. "Enstitümüzde (Haruniye-Düziçi) yaygın olarak kullanılan saz mandolindi. Müzik dersliğinde bir piyano vardı. Keman, saz, cümbüş, akordion, kaval, fülüt, davul, zurna enstitümüzde bulunan, çalınan müzik araçlarıydı. Bu araçlar (müzik aletleri) ders çalışmalarında, ulusal oyun saatlerinde, boş zamanların değerlendirilmesinde kullanılırdı. Son sınıflarda beste çalışmaları yapan, çevre illerden türkü derleyip notaya alan ağabeylerimiz vardı" (Saral, 2013: 99-100).

2.2. Girişimcilik, Mücadele Azmi ve İş Başarısı Açısında Müzik Terapi

Ruh sağlığı yerinde olanlar için müzik-terapi gereklidir ama yeterli değildir. Çünkü bireyin günlük hayatta iş başarısı, mücadele azmi, öz güveni, teşebbüs ruhu, yaşama sevinci vb. için de müzik-terapi gereklidir. Zira müzik, içte bir hareket uyarır (Konfüçyüs, 1945: 44. Akt. Colombe, 2006: 15) ve bu harekete ihtiyaç vardır. Dolayısıyla konu müziğin tüm hayatı kapsayan etki boyutu ışığında değerlendirmeyi gereklilikler. Bu ise hem bireysel başarı hem de toplumsal başarı açısından müziğin önemini ortaya koyar. Çünkü Müzik duyguya ve akla hitap ederek insanların yaşam kalitesini arttırmaya yardımcı olur.

İslam'da müziğe ve sese büyük önem verilmiştir. Bilal-i Habeşi etkili ve güzel sesiyle okuduğu ezanlarla Müslümanlara güç, inanç ve umut vermeyi başarmıştır. Hacca gidenlerin, Kâbe, Hac, Mekke ve Medine ile ilgili şarkıları, ezgileri dinleyip-söylemelerinin ziyaret aşkını artırdığı bilinir. Diğer yandan askerlerin harp ve kahramanlık türküleri dinleyip-söylemeleri de cesareti ve fedâkarlık duygularını arttırdığı bilinmektedir (Örter, 2005: 42-45).

Bir esnaf, meslek ve ahlak kurumu olan Ahiliğin eğitim yöntemlerinden biri 'sema' denilen eğlencelerdir. Ahi zaviyelerinde sema ve raks olduğunu İbn-i Batuta seyahatnamesinde belirtmektedir. Menakib'ul-Arifin'de Mevlevilerin de bu ayinlere katıldıkları belirtilir.

"Ahilik kurumunun sema ve raksı, eğlenceden çok, bir eğitim metodu olmuştur. Burgazî bunu şöyle izah etmektedir: 'Sema ki arifler anda zevk u safa bulur, canun rahatudur ki ol nağmeyi aşıkların canı işidür, kuş gibi uçar cilve urur dosttan yana. İmdi sema canun katığıdır, gönül arzusudur, Ve gökler ve firıştelerin bile sema içindedür. Şeş cihat (altı yön) her lahza cümbüştedür'" (Kuzu, 2015: 87).

Müziğin zihni açma, hayal dünyasını geliştirme, heyecan oluşturma, sevgiyi kamçılama, cesaretlendirme ve ümitlendirme gibi etkileri vardır (Canpolat, 1993 den akt. Örter, 2005: 68). Bazı durumlarda sesler beyni ve bedeni pozitif elektrikle yükleyerek enerji verir (Campbell, 2002: 49). Müzik, insanların fiziksel ve sosyal fonksiyonlarını korumak, artırmak ve aklı melekelerini zinde tutmak, için de kullanılır (Ak: 230). Çeşitli mekanlarda bazı istenmeyen sesleri kamufle etmek amacıyla da kullanılabilen fon müziği dinleyiciyi rahatlatılabilir. Mağazalarda hafif bir sesle verilen özel seçilmiş fon müzikleri müşterilerin alış veriş yapma duygularını harekete geçirir.

Eğer müzik zinde ve şen olursa gözler parlar, yüze daha fazla renk gelir, nabız süratlenir, vücudun ısısı artar, kalp çarpar, sindirim daha süratli olur. Eğer müzik karanlık ve mistik olursa gözler kapanır, yüz sararır, cildin tazeliği azalır (Daubresse, 19008 den akt. Ak: 211). Günlük yaşantımızda çok değişik amaçlar için kullanılan müzik, hareketlerimize ritim vermek için de kullanılabilir. Örneğin, spor salonlarında verilen müzik, hep bu amaca yöneliktir (Öztürk, 2009: XVI).

Farabî, makamların psikolojik etkilerini şöyle açıklar. 'İsfahan' makamı insana hareket kabiliyeti ve güven hissi, 'Neva' makamı lezzet ve ferahlık, 'Uşşak' makamı neşe, 'Saba' makamı cesaret ve kuvvet hissi verir (Yiğitbaşı'ndan akt. Örter, 2005: 42)

Marşların daha çok 'rast', 'nihavent' ve 'mahur' gibi makamlardan yapıldığı görülür. Kahramanlık türküleri de 'nikriz', 'hicazkâr' gibi makamlarda bestelendiği anlaşılıyor. Kahramanlık ya da yiğitlik duyguları uyandıran türkülerin de genellikle 'rast' perdesinde söyleniyor olması dikkat çekicidir (Öztürk, 2009: 41). Marşlar ve kahramanlık türküleri ile ilgili olarak yıllar önce 'Bayrak' şiirini yazan Arif Nihat Asya'nın hanımına "hanım ben namaza duruyorum, eğer ben namaz kılarken radyoda 'Estergon Kalası' türküsü çıkarsa radyonun sesini biraz açiver" dediğini anlatmışlardı.

Kanada'nın bir şehri olan Quebec'i İngilizler 1759 da Fransızlardan almak isterler. Savaş yapılır, muharebede İngiliz askerleri kaçmaya başlarlar. Komutan çok kızar ve emrindeki subayı çağırıp azarlar. Subay komutanına savaş esnasında 'gayda' çalınmasının çok faydalı olacağını arz eder. Bunun üzerine komutan derhal 'gayda' çalınmasını emreder. Emri alan subay müzisyen, flütçü, gaydacı hepsini toplar ve askerlerin hoşuna giden, heyecan verici savaş şarkıları çalmalarını emreder. Gaydalar çalınmaya başlayınca askerlere moral gelir ve geri dönerek tekrar savaşmaya başlarlar (Colombe, 2006: 39).

Martin Luther King '**Vatandaşlık Hakları Hareketi**'ni yürütürken müziğin oynadığı güçlü rolün farkına varmıştı. O, "Bu birleşmeyi insanların şarkı söyleyişinde ve konuşmalarında duyabiliyorduk, sanki aynı sesi topraktan bile duyabiliyor gibiydik; bütün Güney'i saran ritmik davul vuruşları gümbür-gömbür hissediliyordu. Artık bizim zamanımızın geldiği inkâr edilemez bir gerçektir" demişti.

Martin Luther King'in yakın arkadaşı Young yürüttükleri mücadeleyi '**Şarkılı Hareket**' olarak tanımlar. Young gelişmeleri özetle şöyle anlatır. Sayısız engelle karşılaşılan, sindirilmiş ve cesaretleri kırılmış olan siyahlar, şarkılarla motive edildiklerinde, zorluklarla başa çıkabiliyorlardı. Onlar bu sayede davalarında yeni bir inanç, yeni bir güç ve kararlılıkla ilerlediler. Şerif ve adamlarının gelişiyile, kilisede yapılan, özgürlük toplantısı bir ara kesintiye uğrar gibi oldu. Çünkü şerif orada toplanan siyahları, oy hakkı taleplerini savunmamaları hususunda tehditkâr uyarıda bulunmuştu. Ardından topluluk '**Asla Geri Dönmeyeceğiz**' şarkısını söylemeye başladılar. Şarkının şiddeti arttıkça, kilisede yankılanan sesler, polisleri bastırdı. Şerif ve adamları şaşkırdılar ve arkalarına bakmadan kiliseyi terk ettiler (Campbell, 2002: 325).

Rusya ve eski Rus Cumhuriyetleri (S.S.C.B)'nde Willis Conover, Mikail Gorbaçev'den daha çok Soğuk Savaş'a son veren adam olarak görülür. Amerika'nın Sesi Radyosu'nda 1955'ten beri 'caz saati' adlı programı sunan Conover, Demir Perde'nin ardındaki tahminen otuz milyon dinleyiciye iki saatlik gece programı boyunca ulaşmayı başa-

riyordu. Daha sonra Sovyet yetkililerince kendisine "**ahlaksız**" damgası vurulmuş ve dinlenmesi yasaklanmıştı. O programı boyunca caz ve başka ritmik müzikler çalarak dinleyicilerini adeta büyülüyordu. Ölümünün ardından (1996) New York Times onu "Yaptığı "**kaliteli**" müzikle soğuk savaş'a karşı çıkan, Sovyetler'deki milyonların kalplerini fetheden, ruhlarını özgürleştiren, bir kişi olarak tanıtır (Campbell, 2002: 325).

Müziğin uyutucu, birey ve toplumları ahlâki açıdan dejenere ve pasifize edici özelliğinden bahsetmek mümkündür. Ancak tam tersi de mümkündür. Nitekim hayat hareketse eğer, müzik bu hareketi ve coşkuyu sağlayabilir.

2.3. Ahlâk ve Kültürün Korunup Geliştirilmesi Açısından Müzik ve Terapi

İslâm açısından ahlâki korumak, dini korumak anlamına gelir. Nitekim Hz. Muhammed'e din nedir diye sorulduğunda üç defa 'güzel ahlâktır' buyurmuştur.

Konfüçyüs, "Müzik insanların kalbini düzeltir. Temiz, nazik, inançlı bir kalp kendiliğinden gelişir. Bunların kolayca gelişmesinden neşe hâsıl olur. Neşe sükûneti, sükûnet devamlılığı sağlar. Bu devamlılık gökselliği yaratır. Göksel olma ruhanî olmayı yaratır. Göksel olan inanır. Ruhânî olan korkmadan kuvvetlenir. İnsan müzikle kalbini ıslah eder. Eğer kalbin içinde ahenk ve müzik olmazsa, o zaman içe hile ve yalancılık dolar. Eğer bir milletin ahlâken nasıl idare edildiğini öğrenmek istiyorsanız, müziğini tetkik edin" (Konfüçyüs, 1945: 44. Akt. Colombe, 2006: 25) der.

Eflatun'a göre müzik insanlara tanrı tarafından ihsan edilmiştir. Ancak müzik, yalnızca eğlence, zevk, safa ve acıları dindirmek için değil, hatalarla dolu olan kalpleri iyileştirmek ve güzelleştirmek için ihsan edilmiştir (Colombe, 2006: 27).

Korinthos kralı olan Polib, Arkadyalılar'ın ahlâki üstünlük ve mizaçlarındaki yumuşaklığın hepsinin müzikten anlamaları ve müziğe aşına olmalarına bağlar. Bazı milletlerin ahlâklarındaki düşüklüğü, zalimce davranışlarını ise müzikten anlamamalarına bağlar (Colombe, 2006: 38).

Milletlerin dilinde ruh anlamına gelen kelimeler vardır. Bu kelimelerin etimolojisine bakıldığında ruhun nefes, hava, rüzgâr, koku gibi uçucu ve gözle görünmeyen bir şey olarak algılandığı belirlenir. Örneğin Arapça'dan dilimize giren ruh sözcüğünün, rüzgâr anlamına gelen 'rih' ve koku anlamına gelen 'rayiha' ile ilişkisi olduğu ve hayat veren bir güç olarak telakki edildiği anlaşılmaktadır (Peker, 2008: 16).

Birçok dinde nefes ruh demektir. İbranicede 'ruach' sadece yaratılış'ın yüce ruhu değil, Tanrının nefesi demektir. Ruh insan sesiyle uyandırmanın yollarını keşfettiğçe

nefesimizde, beyin dalgalarımızda oluşmaya başlayan motifleri fark ederiz. Nefes, insan sesinin bağlı olduğu hayat gücüdür (Campbell, 2002: 110).

Esasında insanoğlu aldığı her nefesle, hepsi birer ahlâk abidesi olan Hz. Lokman'ın, Hz. Davut'un, Hz. Muhammed'in, Hz. Ali'nin, Mevlana'nın, Yunus Emre'nin, Âşık Veysel'in soluduğu hava teneffüs eder.

Bireyin bir davranışı gerçekleştirdiğini hayal etmesi, o davranışa bakışını değiştirir. İnsanların kendilerini kutsal mekânlara girerken, orada ibadet yaparken, Allah'a yalvarıp-yakarırken, dua ve niyazda bulunurken hayal etmesi durumunda, gerçek yaşamlarında da fikirlerini değiştirerek, hayal ettikleri davranış doğrultusunda harekete geçerler (Hogan, 2009: 46). Bu konuda içinde ahlâki motifler barındıran müzik parçalarının, insanı ahlaki davranışlar yönünde hayal ettirmeye ve bu hayali gerçekleştirecek davranışlara sevk etme potansiyeline sahip olduğu düşünülebilir.

Müzik çok çeşitlidir ve yeni anlamlara sahiptir. Halk türküleri Türk ruhunu ve kültürünü yansıtır. En önemli sanat alanı olan müzik, ruhun derinliklerinden ve içinde yaşanan toplumsal koşullardan doğar ve yine birey ve toplumu etkiler. Söz ve müziğin etki gücü hayal dünyasını harekete geçirerek bireyi farklı mekân, zaman ve ruh dünyasına götürür. Bu bağlamda şair Bedri Rahmi Eyuboğlu'nun köy türküleri ile ilgili düşüncelerini yansıtan şiiri hatırlanabilir. O köy türkülerindeki derinliği şöyle anlatır:

Şairim
Zifiri karanlıkta gelse şiirin hası
Ayak seslerinden tanırım
Ne zaman bir köy türküsü duysam
Şairliğimden utanırım

Şairim
Şiirin gerçeğini köy türkülerimizde bulmuşum
Türkülerle yunmuş yıkanmış dilim
Onlarla ağlamış, onlarla gülmüşüm.

Hey-hey, yine de hey-hey
Salınsın türküler bir uçtan bir uca
Evelallah hepsinde varım
Onlar kadar sahici
Onlar kadar gerçek
İnsancasına, erkekçesine
"Bana bir bardak su" dercesine

Bir türkü söylemeden gidersem yanarım.

Ah bu türküler
Türkülerimiz
Ana sütü gibi candan
Ana sütü gibi temiz
Türkülerde tüter dağ-dağ, yayla-yayla
Köyümüz, köylümüz, memleketimiz.
Ah bu türküler,
Köy türküleri
Dilimizin tuzu biberi
Memleket ahvalini onlardan sor
Kitaplarda değil, türkülerde ara Yemen'i
Öleni, kalanı, gidip gelmeyi...
Ben türkülerden aldım haberi.
Ah bu türküler, köy türküleri
Mis gibi insan kokar, mis gibi toprak
Hilesiz hurdasız, çırılçıplak
Dişisi dişi, erkeği erkek
Kaşı kaş, gözü göz, yarası yara
Bıçağı bıçak.

Ah bu türküler, köy türküleri
Karanlık kuyularda açılmış çiçekler gibi
Kiminin reyhasından geçilmez
Kimi zehir, kimi zemberek gibi.

Ah bu türküler, köy türküleri
Olgun bir karpuz gibi yarılır içim
Kan damlar ucundan, mürekkep değil
İşte söz, işte ses, işte biçim:
"Uzun kavak gıcım, gıcım, gıcılar"
İliklerine kadar işlemiş sızı
Artık iflah olmaz kavak ağacı
Bu türkünün yüreğinde sancı var.

Ah bu türküler, köy türküleri
Ne düzeni belli, ne yazanı
Altlarında imza yok ama
İçlerinde yürek var
Cennet misali sevişen

Cehennemler gibi dövüşen
 Bir çocuk gibi gülüp
 Mağaralar gibi inleyen
 Nasıl unuttur nasıl
 Ömründe bir kez olsun
 Halk türküsü dinleyen...

Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun köy türküleri ile ilgili bu şiirinden de anlaşıldığı gibi müzik, kültürün önemli taşıyıcı unsurudur. Çok çeşitli müzik türlerinden bahsetmek mümkündür. Nitekim köy türkülerinde doğruluk, dürüstlük, sevgi, hüznün, bilgi, haber, tarih, tabiat sevgisi, memleket özlemi, din, vatan, millet, insanlık, yiğitlik cesaret ve insanın ruhuna işleyen etki gücünü barındırdığını görmek mümkündür.

Ancak son zamanlarda kültürümüzün en önemli unsuru olan Türk müziğine ilginin azaldığı görülmektedir. Nitekim TRT'de Pazar günleri saat 22.00'de sunulan 'Müziğe Dair Programı'nda TRT sanatçısı, hoca ve şef Doğan Dikmen kendi müziğimiz ve kültürümüzle ilgili olarak şöyle demişti: "Kendi müziğini tanımadan bir ömür geçip gidiyor, bazı insanlar kendi kültürünün müziğini öğrenmeden ömrünü geçirip gidiyor".

2.4. Ruh Sağlığı Bozuk Olanların Şifa Bulmaları için Müzik ve Terapi

Çevresel uyarıcıların fiziksel özellikleri ile bu uyarıcıların yarattığı ruhsal yaşantılar arasında nicel ilişkiler vardır, psikoloji bu ilişkileri psikofizik (psychophysic) kavramı ile açıklar (Budak, 2000: 621). Müziğin psikofizik yapısı dolayısıyla bu uyarıcıların başında geldiğini söyleyebiliriz. Bir uyaran olarak organizma tarafından müziğin algılanması, beyinde işlenmesi ve buna karşı bir yanıt oluşturulmasıyla ilgili tüm nörotik mekanizmalar, müziğin nörofizyolojisini oluştururlar. Ancak müzikten etkilenmek için işitme sisteminin sağlıklı çalışıyor olması gerekir (Öztürk, 2009: 71).

Lokman Hekim'in, insanlık tarihinin en eski dönemlerinden beri, tüm hastalıkları iyileştirdiğine ve peygamber olduğuna inanılır. Lokman Hekim'den sonra tıbbın babası olarak kabul edilen Hipokrat "Tababetin babası Allah'tır. Hastaların şifası Allah'ın kudret ve lütfu ile olur. Hekim ve ilaç bir sebeptir. Musikinin ilahi kudret kaynağı olduğuna inananlar bu tedavi sistemini yadırgamazlar. Musiki, bir topluluğu güldürüp, ağlatıp, uyutmak kudret ve sihriyetine (büyüsüne) maliktir. Hatta anne karnındaki bebeklere bile etkilidir" demiştir. O, bazı hastaları tedavi etmek için ilahilerle tapınağa götürürdü. Sokrates'in öğrencisi Platon da (Eflatun) M.Ö. 400 yıllarında müziğin ahenk ve ritimle, ruhun derinliklerine etki ederek kişiye bir hoşgörü ve rahatlık sağladığını belirtmiştir

(Örter, 2005: 29). Filozof ve matematikçi Pythagoras (M.Ö. 585-500), umutsuzluğa düşen kimseleri veya çabuk öfkelenen hastaları belirli melodilerle tedavi edebilme imkânını araştırmıştır (Grebene, 1978'den akt. Colombe, 2006: 27).

Birçok ruhi bozukluğun tanımını, bugünküne yakın bir tarzda, yapan Hipokrat (MÖ 460-337), ruh hastalıklarının da diğer hastalıklar gibi tabii sebeplerden meydana geldiğini söylemiştir. Nitekim Hipokrat'tan Galen'e (MÖ. 200) kadar ruh hastalarına insani muamele edilirdi. Ancak Roma'nın yıkılması ve klasik medeniyetin çökmesi ile kara taassup, zulüm ve engizisyon döneminde ruh hastaları kendilerince 'cinlere karışmıştır' diye meydanlarda diri-diri yakılıyordu (Ak, tsiz.: 206).

Müzik, kişiyi hastalığı hakkında konuşmaya teşvik ederek teşhisi kolaylaştırma da, hastayı yüreklendirmede, terapist ya da aile bireyleriyle iletişimi güçlendirmede ve asıl tedaviyi kolaylaştırmada yaygın olarak kullanılabilir (Campbell, 2002: 271).

Telkin terapisi (suggestion therapy) rahatsız edici semptomların doğrudan telkinle ve güvenceyle hafifletildiği bir tür kısa süreli psikoterapi. Bazen hipnozla da birleştirilen bu tekniğin, stresin azaltılmasında ve yüzeysel dönüşüm semptomlarının hafifletilmesinde etkili olduğu gözlenmiştir" (Budak, 2000: 736).

Ebu Useybe, 'Tababet-i İslâmiye' adlı kitabında Araplar'ın evvelce Medine bimârhanelerinde uyguladıkları mûsikî tedavisinden alınan sonuçları şöyle belirtir: Gamlı, kederli, hüznü olanlar, zincire bağlı olanlar ve deliler için ayrı ayrı, herkesin haline, hastalığına uygun sazlar çalınıyordu. Günler geçtikçe hastalar mûsikîden daha çok etkileniyorlardı. Bu süreçte aynı melodinin herkese aynı etkiyi yapmadığı ve hastalığa göre nağmelerin ve makamların değiştirilmesi gerektiği anlaşılmıştı (Ak, tsz.: 211)

Tedavi sürecinde müzik âletleri, uygulanan tedavi amacına göre belirlenmelidir. Trombon, trompet gibi enstrümanlar bir melankoliği daha fazla melankolik yapar, halbu ki flavta veya rebab onun için uygun olur (Daubresse, 1908: 12 den akt. Ak, tsiz. : 211)

Terapide kullanılacak olan müzik basit, saf ve otantik olmalıdır. Müzik türü olarak Orta Asya Müziği gibi (Pentatonik) saf, tek sesli ve her milletin (saf, özgün, sade denilebilecek) otantik müzikleri kullanılmalıdır. Özellikle Türk mûsikîsi sazları ile (rebab, ud, ney, kudüm, tambura vb.) Müzikterapide çok başarılı sonuçlar elde edilmiştir. Tasavvuf müziği'nin müzikterapide büyük yararı olmaktadır.

Psikolog Gerhard Kadir Tuçek, toplumların otantik müziklerinin insan ruhunda yer ettiğini, müziğin basit ve tabîî oluşunun müzikterapide rol oynadığını belirtir. Özel-

likle bilimsel çalışmalar sonunda rebap, ney, ud, tanbura vb. daha çok Türk müziğine has enstrümanların terapi için fevkalade uygun sazlar olduğunu belirtir (Ak, tsiz. : 216).

Müziğin, son yılların yaygın hastalıklarından 'alzheimer' in etkisini azalttığı belirlenmiştir. Ritmik etkileşim ya da müzik dinleme, yaşlılarda kaygının azalmasını, dikkati daha iyi yoğunlaştırmayı, sözel ya da davranışla karşılık verme yeteneğini arttırmayı, dengesiz konuşmaları önlemeyi, sorulara cevap verme yeteneğini geliştirmeyi ve daha iyi bir toplumsal iletişimi sağlar (Campbell, 2002: 276).

Tıp araştırmacılarına göre 'harp' çalmanın parkinson hastalarının hareket becerilerini büyük ölçüde geliştirdiği açıktır. Sinir hücrelerinin sinyal verşi, özünde müzikaldir. Kısacası 'harp' müziği Parkinson hastasının bozulmuş akordunu düzeltir. Northern Illinois Üniversitesi'nden bir müzik profesörü olan Ronald Price, yirmili yaşlarında parkinson hastalığına yakalanmıştı. Birkaç saat harpın tellerine vurmanın hastalığının belirtilerini yok ettiğini keşfetti. Bu "ilacı" daha ciddi olarak ele alan Price profesyonel bir harp virtüözü oldu. Harp, onu parkinson hastalığından uzak tutuyordu ama birkaç gün çalmadığında belirtiler nüksediyor, konuşması bozuluyor, yüzünün bir tarafı sarkıyor, sol kol ve bacağı kontrol edemiyordu (Campbell, 2002: 326).

Johann Sebastian Bach'ın bir müzik merhemi yaptığı bilinir. 1742'de Kont Kaiserling besteciden uykuya dalmasına yardım edecek yeterince yumuşak ve canlı, temel ezginin sürekli olarak tekrarlandığı birkaç klavsen eseri satın alır. Bu eserler o gün bu gündür dertli zihinlerin ve bedenlerin acısını dindiriyor (Campbell, 2002: 269).

Sûfiler, insanların akli ve asabi hastalıklarının tedavisindeki etkisi dolayısıyla müziğin faydalı ve lüzumlu olduğunu görmüşlerdir. Serrâc "Eskiler 'sevda' (histeri) hastalığını hoş nağmelerle (tîb-i.savt) tedavi ederlerdi. Bu sayede hastanın illeti zail olur ve sıhhate, kavuşurdu" demektedir. Günümüzde de bazı akıl ve ruh sağlığı hastanelerinde zaman zaman meşhur müzisyenlere konserler verilmektedir (Uludağ, 2005: 209).

Müzikle tedavi İslâm âleminde öteden beri bilinen bir husustur. Zekerîya er-Râzî (854-932), Farabî (870-950), İbn Sina (980-1037) gibi islam filozoflarının çoğunun aynı zamanda müzikolog olduğu bilinmektedir. Selçuklu ve Osmanlı Dârüşşifâlarında müzikten yararlanılmıştır. Evliya Çelebi; Manisa, Süleymaniye ve Edirne dârüşşifalarında müzikle tedavi usûlüne baş vurulduğunu bildirmektedir. Edirne dârüşşifası hakkında "Merhum ve mağfur Bayezîd-i Veli... Vakıf-nâme'sinde "hastalara deva, dertlilere şifa, divânelerin ruhlarına gıda ve def-u sevda olmak üzere on adet hanende ve sazende gûlâm tahsis etmişti ki, üçü hanende, biri neyzen, biri kemani, biri mûsikârî, biri santurî,

biri çengi ve biri ûdi olup haftada üç kere gelerek hastalara müzik faslı verirler" demektedir (Evliya Çelebi, tsz. c. III: 270 den akt. Uludağ, 2005: 209).

Wittkower ve Alexander Gffer, tedavi ettikleri bazı nevroz vakalarında müzik dinlemeyi, resim yapma ile birlikte uygulamışlardır, böylelikle yapılan resimlerde yüksek bir orijinalite ve anlatım gücü olduğunu görmüşler ve bu şekilde yapılan resimlerin grup dışında yapılan basmakalıp resimlerden çok daha farklı olduklarına dikkati çekmişlerdir (Grebene, 1978'den akt. Örtter, 2005: 39).

Levent Öztürk ve arkadaşlarına göre "müzik parçasının seyiri esnasında ne kadar çok perde atlamaları kullanılıyorsa uyarıcı ve canlandırıcı etkisi o derece fazla olur. Seyir ne kadar çok perde sırasını bozmadan gerçekleşiyorsa sakinleştirici ve rahatlatıcı etkisi o derece fazla olacaktır. Özetle, tedavi müziğinin oluşturulmasında makamın seyir özellikleri ve her eserin kendine özgü seyir farklılıkları" (Öztürk ve diğerleri, 2009: 38) önemlidir.

Akıl Hastanelerinde, musikî ile yapılan tedavilerde, sağa sola saldıran, bağırıp çağıran akıl hastalarına hafif melodiler dinletilirse, onlar üzerinde yeterince bir etkisi olmayabilir. Bunun için, önce kuvvetli ve yüksek ses veren bir bando ya da davul-zurna ile başlamak, hastaların dikkatini bunun üzerine çekmek ve yavaş-yavaş musikînin şiddetini hafifletip, gayet yumuşak parçalara geçmek gerekebilir (Kalender, 1989: 273).

Farabi (870-950) görüşlerini Kitab'ül-Musiki'ül-Kebir (Büyük Müzik Kitabı), *el-Müdhal fi'l-Musiki* (Müziğe Giriş) ve *Kelam fi'l Musiki* (Müzik Üzerine Düşünceler) isimli kitaplarında belirtmiştir. O, müziği 12 makam, 7 ses (avaze), 4 şube ve 24 terkip şeklinde bölümlendirerek 12 makamı 12 burçla, 7 sesi 7 yıldızla, 24 şubeyi günün 24 saatiyle ilişkilendirmiştir. 4 şubeyi oluşturan makamları yegâh, rast, irak ve aşiran olarak belirlemiştir. Musiki'ül-Kebir adlı eserinde 12 makamın günün hangi saatinde insan ruhuna nasıl etki ettiğini tanımlamıştır. Farabi farklı makamların insan ruhunda farklı etkiler ve duygulara yol açacağı üzerinde durmuştur. O, Türk müziğinin tedavi alanında kullanımının öncüsü sayılabilir (Öztürk ve diğerleri, 2009: 11-12).

Günümüze gelindiğinde, müzik terapi konusunda Rahmi Oruç Güvenç ismi akla gelen isimlerden biri olarak bilinir. O daha çok tek sesli Orta Asya Türk müziği ile operasyonel terapi seansları uygulamaktadır. O'nun müzik terapi ile ilgili konferans sunumunda üzerinde durduğu hususlar şöyle aktarılabilir (Güvenç, 2013): "Ankara Gazi Üniversitesi Onkoloji Anabilim Dalında (2007-2008 yıllarında) kronik ağrı hastaları ça-

lışmaları yapılmıştır. Avni Balaban gerçekleştirilen araştırma ile ilgili şu bilgileri verdi, 'seans öncesi hastaların kanı alındı, analiz yapıldı. Seans sonrası tekrar kanları alındı. %40 oranında stres hormonlarının düştüğü görüldü. Geçmeyen ağrılar Türk Musikisi ile %40 oranında tedavi değerlerinin imkânları ile geçer halde tespit edildi'

Ankara Gazi Üniversitesi Çocuk Psikiyatrisi Bölümü alışmaları Otistik ve Hiperaktif ocuklar 2007-2008'de yapılmıştır. Bu ocuklarda hareket kabiliyetlerin arttığı, öğrenmenin arttığı, iletişimin arttığı, çevreyle ilginin çoğaldığı tespitler olmuştur

Avusturya'da Türk Musikisi ile ciddi çalışmalar yapıldı. Pilot alışma projesi başlatıldı. Daha sonra Berlin, Orbana Hastanesinde Dr. Guddor'un yaptığı çalışma ile birleştirilerek, beyinde beş tane bazik emisyonun kalıpları bulundu. Eski Türk musikisi formları makamları icra edildiği zaman bin yıllık geçmiş bilgiler doğrulandı. Avusturya Rosenou Müzik Terapi Okulu ve Münih Üniversitesi Yüksek Müzik Akademisi işbirliği ile bu üniversitenin Türk Müziği ile terapi pilot projesi başlamıştır.

Meidling Klinikte Viyana da önce nöroloji projesi başladı. Bu projede komadaki hastalara Türk Musikisi dinletildiği zaman beyinde Alpa-deta hareketlerinin yükseldiği görülmüştür. Bunun trans göstergesi olduğu tespit edildi.

(R. O. Güvenç yaptığı müzik terapi seanslarında katılımcılara gözleri kapalı olarak Türk Musikisi dinletir). Terapiye katılanlara dinledikleri bu müzikte gördükleri şeyler sorulduğu zaman: dağ-tepe, ağaç-orman, her türlü su ailesi, at –atlı, kervan-ateş, dans eden insanlar, eski yerleşim yerleri, gökyüzü, yıldızlar, kuşlar, kaligrafi, bazı soyut desenler gördüklerini belirtmişlerdir.

Caldu Soymınt'ın Amerikalı Koliforniya'lı doktor kanser tedavi uzmanı onun metodu içinde imaj terapi çok önemli, insanların gördükleri imajlarla şuur altı kontaklarla ilgili bilgiler var. Psikopatoloji sanat diye psikolojinin içinde bir bölüm var. Buna göre özölmemiş problemler kristalize vizüel up imajlar tarzında şuur altında bastırılıyor. Bunlar uygun şekilde dışlanmadığı takdirde hastalıklar yapıyor. Kendi içlerinde endekstirünler oluşturuyor. Bunların en güzel dışlanması bu yolların açılmasını sağlayan müzik ve güzel sanatlar. Müziğin oksipital lob dediğimiz beynin arka tarafını etkilemektedir.

Görölen imajlar unutulması gerekenlerin yerine yeni yollar açılacak olan bazı başlangıçlar diye düşünölmelidir. Çok çeşitli ölkelerde uzun yıllar yapılan çalışmalarda sadece müzikle bu imajların çıktığı görüldü. Stres ve depresyonun azaldığı, insanları karanlıktan aydınlığa yönelten bir bakış açısı kazandıkları tespit edildi" (Güvenç, 2013).

Müzikle terapinin çözümüne yardımcı olduğu sağlık sorunları; depresyon, stres, sinirlilik, panik atak, uykusuzluk, dikkat dağınıklığı, baş, boyun ve bel ağrıları, kas ve eklem ağrıları, diyabet, hiperaktivite, otizmlili bireyler (çocuk ve ergenler), öğrenme güçlüğü çeken bireyler, hamileler için (doğumun kolay gerçekleşmesi ve sonrasında ağrıları azaltır), kanser hastalarının psikolojik sorunlara karşı etkili olarak bağışıklık sistemlerinin güçlendirilmesine katkı sağlar (<http://musictherapy.tr.gg>). Kısaca müzik iyileştirici özelliğinden dolayı pek çok fiziksel ve psikolojik rahatsızlıkların tedavisinde kullanılmaktadır. Ancak terapi sürecinde “müziğin tesirleri, hem kişilerin anatomik yapısına hem de seçilen müziğe bağlı olarak değişmektedir” (Akkuş, 2003: 93).

Makamların hangi hastalıklara iyi geleceği ile ilgili listeler birbirinden farklıdır (Farabi, Haşim Bey Edvarı vb.). Son olarak Akkuş’un çalışmaları da müzik ile tedavi konusunda herkes için genel-geçer müzik ve makamlardan bahsedilemeyeceğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla Müzikle tedavi bireysel farklılıklara, seçilen müziğe, müziğin seyir ve makamına göre değişkenlik gösterebileceğini göz önünde bulundurmak gerekir.

3. Dinî Müzik

İslâmiyet’te dinî müzik denince genellikle, ilahi, münacat, naat, tekbir, mevlid, temcid, tevhiş, salât, Allahümme-salli, ezan vs. gibi cami ve tekkede uygulama alanı bulan müzik türleri anlaşılmaktadır (Uludağ, 2005: 323). Ancak genel bir ön kabul ile pek de üzerinde durulmasa da ‘dinî müzik’ kavramının mantıksal açıdan tam olarak oturmadığı ve tartışmalı olabileceğini göz önünde bulundurmak gerekir.

Dindar insanın, inandığı din hakkında birtakım bilgilere (The Intellectual Dimension) sahip olması gerekir (Hökelekli, 2005: 75). Mâtürîdî imanın temeline bilgiyi yerleştirmekte ve onu imandan ayrı, fakat imana sevk eden bir sebep olarak görmektedir (Özcan, 1998: 181). Kısaca herhangi bir dine mensup olan bir kişinin inandığı dinle ilgili birtakım bilgilere sahip olması gerektiği düşünülür. Bu bilgiyi elde etmenin ve elde ettiği bilgiyi pekiştirmenin birtakım yolları vardır. Dini müzik de içerdiği dini motiflerle bu yollardan birini teşkil eder. Genel psikolojide, bağlamıyla (konteks içinde) öğrenme kuramı gereğince, dini müziğin de aynı zamanda öğrenme ve hafızaya almada etkili olabileceğini belirtebiliriz.

Din duygusunu (The Experiential Dimension) korku, sevgi, sempati, hayranlık, şükretme, minnettarlık, bağlılık, güvenme, teslim olma ve sığınma gibi unsurlar oluşturur. Allah sevgisi din duygusunun en önemli unsuru olup korku ve ümit, saygı ve sevgi bir arada bulunur (James, 1902: 28,31). Bu bağlamda dini müziğin, aynı zamanda, dini duyguyu coşturma ve harekete geçirme potansiyeline sahip olduğunu belirtebiliriz.

İbadet dini inanç, duygu ve düşüncelerin yaşanan dünyadaki bir uzantısıdır. İslâm dininde Allah'ın rızasını kazanmak amacıyla gerçekleştirilen her faaliyet ibadet hükmündedir. İyi niyetle, Allah'ın dilemesi düşünülerek gerçekleştirilen bütün davranışlar birer ibadettir (Pazarlı, 1972: 52; Peker, 2008: 117). Din insanın kendi hayat tarzını, gelecekle ilgili planlarını, diğer insanlarla olan ilişkilerini, kısaca insanın her yönüyle tüm davranışlarını etkileme (Consequential Dimension) gücüne sahiptir (Özbaydar, 1970: 5). Dolayısıyla dinin bireyin inanç ibadet ve iyilik türünden tüm faaliyetlerini kapsadığını düşünebiliriz. İbadeti, dini duyguyu ve dini yaşantıyı bu bakış açısıyla değerlendirdiğimizde, dini müziğin sadece yukarıda zikredilenlerden ibaret olmadığını düşünmek mümkündür.

Dinin bireyin inanç ibadet ve iyilik türünden tüm faaliyetlerini kapsadığı düşünülürse madde ve mana anlamında, dinin tüm hayatı etkilediği görülür. Bu nedenle içerisinde olumlu manada dini kavramlar, dini tutum ve davranış öğelerini barındıran tüm müzik parçalarını dini müzik olarak değerlendirebilme imkânına sahibiz demektir. Dolayısıyla dinin emrettiği dürüstlük, güvenilir olmak, insanlarla iyi geçinmek gibi ahlaki tutumlar, şekli belirlenmiş ve belirlenmemiş ibadetleri yapmak, adil olmak, akli kullanmak, ilim tahsili ve yararlı işler yapmak, vatani savunmak, çalışmak vb. kavramlara vurgu yapan tüm müzikleri dini müzik olarak kabul etmek mümkündür.

Türk din âlimi Maturidi'ye göre sevmek fiili, insana ait bir özelliktir ve insanın sahip olduğu varlıklara karşı sevgi duyması doğal bir davranıştır. O, ahretteki mutluluğa götüren dünya sevgisinin normal olduğunu savunur. Maturudi açısından dünya, ahretteki mutluluğa ulaşmaya bir araç ve her türlü iyilik ve ibadetin başı olabilir (Şekeroğlu, 2007: 161). Dolayısıyla günlük hayatta 'dünyalık' olarak görülen bazı güzellikler üzerine yapılan müziklerin de, dine aykırı herhangi bir durumu yoksa dini müzik olarak kabul edilmesi gerekir.

Kısaca dini müziğe dar çerçevede değil daha geniş kapsamda bakılması mümkündür. Bu konuda sadece seslerini değil, kalplerini de ortaya koyan gönül insanlarını toplumumuzun hiçbir zaman unutmayacağı belirtilebilir. Nitekim görevleri müezzinlik, hocalık, hafızlık olan bazı kişilerin başarılı eserler besteledikleri veya icra ettikleri bilinmektedir. Hacı Arif Bey, Hafız Burhan, Saadettin Kaynak, Hacı Ahmet Özhan, Amir Ateş, Kani Karaca, Sadi Hoşses, Cem Karaca, Avni Anıl, Barış Manço, Yıldırım Gürses gibi sanatçıların önemli örnekler oluşturduğu belirtilebilir.

Avni Anıl'ın "safalar geldiniz, safalar getirdiniz dostlar..." şarkısı; Tasavvuf müziği ve ilahi formundaki "uyan ey gözlerim gafletten uyan", "Canım kurban olsun senin yoluna, Adı güzel, kendi güzel Muhammed.; Sordum sarı çiçeğe, annen baban var mıdır..Yunus Emre ilahileri", "Süleyman Çelebi'nin mevlid'i 'Allah adın zikredelim evvelâ', Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın

“Hak şerleri hayr eyler, Arif onu seyreyler, Zannetme ki gayr eyler...” vb.’nin dinleyenlerin ruh hali üzerinde olumlu bir etki bırakıp huzur ve coşku verdiği söylenebilir.

Dinî formda bestelenen eserlerin dinleyenler üzerinde daha çok mistik duygulanımlar, rahatlık, huzur, barış itaat ve teslimiyet duygusu vermesi beklenir. Bu amaçla hazırlanan eserlerin çoğunun hicaz, uşşak, segâh, hüseyini ve rast makamlarında yapıldığı görülür (Öztürk ve arkadaşları, 2009: 43). Gürses’in yaptığı bir araştırmada dindarların itaatkâr (otoriteryen) eğilimlerinin yüksek olduğu belirlenmiştir (Gürses, 2001: 40, 87, 92). Dini formda bestelenen müziklerin itaat ve teslimiyet duygusunu geliştirici etkisini yukarıda belirtilmiştir. Bu etki bizzat dinin itaat ettirici yönüyle de birleşerek daha fazla bir itaatkâr yapı oluşturması mümkündür. Dolayısıyla müzikten olumlu anlamda bireysel ve toplumsal travmaların tedavisinde yararlanılabilir.

Uygulama

Müzik duyguya hitap ederek davranışa yol açar. Bazı müzikler sözleri ile de dinleyenlerin davranışları üzerinde etkili olur. Genelde insanların ruh halinin davranışlarına yansıdığı düşünülür. Ancak bu durumun tam tersi de mümkündür. Çünkü insanların davranışları da ruh halini etkiler. Bir uyarıcı olarak müzik davranışları, davranışlar da ruh halini etkiler. Bu durum bizzat tarafımızdan gerçekleştirilen bir uygulamada da görülmüştür.

İlahiyat Fakültesi öğrencileri ile gerçekleştirilen bu uygulamada “manda yuva yapmış söğüt dalına”, “bir aslan miyav demiş, minik fare kükremiş”, “a de bakim, aaaa-yı”, “kaldır kolun oynasın, sür cezveler kaynasın” vb. parçalardan kısa-kısa dinletildiğinde katılımcıların (ayrı sınıflardan 128 öğrenci) yüzleri gevşemiş tebessüm etmeye başlamışlardır.

Araştırmada müziğin bu yönü göz önünde bulundurularak 2011-12 eğitim öğretim yılı güz dönemi sonu sınavları öncesi bir uygulama gerçekleştirildi. Ara sınavlarda, not ortalamaları itibarı ile diğer ikinci sınıflar arasında dördüncü ve son sırada yer alan bir sınıfa (28 kişi), sınav öncesi kendi rızalarıyla, önceden hazırlanan kısa-kısa müzik parçaları dinletildi. Hazırlanan müzik parçalarının çoğunu mizah unsuru taşıyan neşeli parçalar oluşturdu. Öğrenciler, müziği dinlerken gergin tablo değişti ve yüzleri hafiften gülmeye başladı. Daha sonra sınava geçildi. Sınav sonrasında kendilerini nasıl hissettikleri sorulduğunda ‘mutlu olduklarını’ belirttiler. Daha sonra sınıflar arasındaki not ortalamaları çıkarıldığında ise, bu sınıfın düzeyinin sonunculuktan ikinci konuma yükseldiği görülmüştür.

Daha sonra sınav öncesi benzer bir uygulama daha gerçekleştirilmiştir. Bu uygulamada da sınava giren tüm öğrencilerin fikri sorulmuş, rızaları alındıktan sonra çok canlı ve coşkulu tarzda ‘İlahi erler, erler demine devranına destur alalım, aşkın ateşine gel bir yanalım’ ilahisi dinletilmiştir. Öğrencilerin müziği dinlerken rahatladıkları, tebessüm etmeye başladıkları müşahade edilmiştir. Sınav sonrası çok sayıda öğrenci gelerek memnuniyetlerini ifade etmişlerdir. Tebessüm ederek davranışlara yansıyan ve bizzat gelerek ifade edilen memnuniyet durumunun başarı düzeyini de olumlu etkilediği görülmüştür.

İlâhiyat Fakültesi müzik hocası Ramazan Kâmioloğlu ile yapılan görüşmede o, herhangi bir müzik aleti kullanan veya kullanmak için uğraşan öğrencilerin psikolojik olarak daha mutlu bir kişilik tablosu sergilediklerini bildirmiştir. Daha sonra bu öğrencilerin, psikolojik olarak kendini gerçekleştirme basamaklarında emsallerine göre, daha üst düzey bir kişilik yapısı ortaya koydukları, tarzında bir izlenim edindiğini belirtmiştir. Belirtilen bu tespit dolayısıyla müzik aleti kullanan İlâhiyat Fakültesi öğrencileriyle ilgili sayılar araştırılmış ve şu sonuçlar elde edilmiştir:

2013-14 Bahar dönemi Ruh Sağlığı ve Din dersine katılan 110 öğrenciden 8 (4 bayan, 4 erkek)’i ‘ney’, 4 (2 bayan, 2 erkek)’ü ‘fülüt’, 3 (3 bayan)’ü gitar, 3 (1 bayan, 2 erkek)’ü ‘bağlama’, 1 (erkek)’i ‘davul’, 1 (erkek)’i darbuka , 2 (erkek)’si keman çaldıklarını belirtmişlerdir.

2013-14 İlâhiyat ve DKAB 2. sınıflar toplam 335 öğrencininin 113 (66 bayan, 47 erkek)’ü bir müzik aleti kullandıklarını belirtmişlerdir. Hangi tür bir müzik aleti kullandıkları ile ilgili sayılar şöyledir: 41 (34 bayan, 7 erkek) ‘ney’, 6 (3 bayan, 3 erkek) ‘keman’, 24 (10 bayan, 14 erkek) ‘bağlama’, 16 (7 bayan, 9 erkek) ‘gitar’, 9 (5 bayan, 4 erkek) ‘fülüt’, 8 (5 bayan, 3 erkek) ‘def’, 3: (erkek) ‘davul’, 1 (bayan) ‘org’, 2 (1 bayan, 1 erkek) ‘piyano’, 3 (erkek) ‘darbuka’. Konuşmalar sırasında öğrencilerin ‘ney’ için ‘İlahi çalgı aleti’ ifadelerini kullandıkları belirlenmiştir.

Yorum Değerlendirme ve Sonuç

Müzik insanın duygu, düşünce ve davranışlarına seslenir. İnsan yaşamında etkili ve güçlü bir iletişim aracı olan müzik, yalnızca ruh sağlığı bozuk olanları değil, iyi olanları da etkilemektedir. Eski medeniyetlerde de psikolojik sorunların giderilmesinde müziğin terapik etkilerinden yararlanılmıştır.

Müzik, insanın kendini seslerle ifade etme sanatıdır. Kendine özgü dili dolayısıyla evrensel bir özelliğe sahip olan müzik, dünyadaki tek ortak dildir. Müzik dinlemek, insanın içindeki güçlü duyguları uyandırır, estetik duygusu ve ritim sevgisini uyararak geliştirir. Müziğin işlevi çok yönlüdür, insanı dinlendirir, canlandırır, sakinleştirir ve kişinin insani yönünü kuvvetlendirir. Müzik insana yaşama sevinci ve heyecanı verir.

Müzik insanı daha mutlu ve daha uyumlu bir birey yapar. Müzik iletişim amaçlı da kullanılabilir. Nitekim birçok insan duygularını müzikle daha iyi ifade ederler.

Müziğin merkezi sinir sistemini ve beyinde yer alan düşünme, öğrenme, konuşma vb. merkezleri uyararak bu alandaki gelişmeleri destekleme özelliği vardır. Müziğin tarzına göre depresyon geçiren insanlarda beyni rahatlatıcı, stres hormonlarını ayarlayarak hormon rahatsızlıklarını hafifletici rolü vardır.

Müzik terapi, insanların biyolojik, psikolojik, sosyal ve zihinsel rahatsızlık ve ihtiyaçlarını karşılamada müziği kullanan uzmanlık alanı olarak görülür. Günümüzde müzik terapinin kullanıldığı alan çok geniştir. Nitekim kardiyoloji, onkoloji, nöroloji, psikiyatri gibi klinik alanlarda kullanılabilir. Bu konuda müzikle tedavi alkol ve madde bağımlılığının tedavisinde de yararlanılabilen bir yöntem olarak görülmektedir. Hastanın müzik yaparak özgüveni artar ve kendince anlamlı bir uğraşı bulur.

İnsanlar sevdikleri şarkıları dinlerken kendilerini daha iyi hissederler, rahatlar, hayal kurar, heyecanlanır ve coşarlar. Müziğin zekayı da geliştirme özelliği vardır. Müzik, ruh, zihin ve beden arasında uyum sağlar.

Terapi (therapy) hastalıkların iyileştirilmesine, hafifletilmesine veya önlenmesine yönelik her türlü tıbbi, psikiyatrik veya psikolojik uygulamanın ortak adıdır. Psikoterapi (psychotherapy) en genel anlamıyla davranış bozukluklarının, ruhsal rahatsızlıkların, akıl hastalıklarının, vb. tedavisi veya semptomlarının hafifletilmesi amacıyla kullanılan her türlü bilişsel, davranışsal yöntem anlamında kullanılmaktadır.

Müzik Terapi Birliği'nin (A. B. D) yaptığı tanıma göre "müzik terapi, bir onaylı müzik terapi programını tamamlayan sertifikalı profesyoneller tarafından, klinik ve kanıta dayalı olarak, terapötik ilişkiler içinde, bireye özgü hedeflere ulaşmak için yapılan müzik girişimleridir". Müzikal seslerin ve melodilerin fizyolojik ve psikolojik etkilerini, çeşitli ruhsal bozukluklara göre belirlemek suretiyle, düzenli bir metot dahilinde yürütülen tedavi yöntemine kısaca müzik ile terapi (tedavi) diyebiliriz.

Hayatta 'değer' ifade eden her şey olumlu veya olumsuz amaçlar için kullanılabilir. Haliyle dinin, müziğin ve dini müziğin uyandırdığı itaat ve teslimiyet duygularını bireyi ve toplumu sadece Allah'a itaat etmeye yöneltmek amacıyla kullanılmasının doğru olacağını düşünüyoruz. Çünkü insan, kullara-kul eden bir itaat anlayışıyla değil, sadece kâinatın yaratıcısı olan Allah'a teslim olmak, kulluk ve itaat etmek suretiyle ruhsal sağlığını ve şifasını arayıp bulabilir.

'Din' bir değer ifade eder. Aynı şekilde 'müzik' ve 'dini müzik' de bir değer ifade eder. Bu 'değerler' aynı zamanda toplumu ayakta tutan kültür ilmekleridir. Değişik amaçlarla bu kültür ilmeklerinin değersizleştirilmesi, değiştirilmesi veya yok edilmesi ile dinî ve milli temel dinamikler tahrip edilebilir.

Müziğin birey ve toplumun ruh sağlığının korunması ve başarıya motive edilmesinde önemli bir güç kaynağı olduğunu düşünmek mümkündür. Bu bağlamda müziğe tümünden yasak getiren bir zihniyetle, bilinçli veya bilinçsiz olarak, Müslümanları bu güçten mahrum bırakmanın amaçlanabileceği düşünülebilir. Sonuç olarak müziğin birey ve toplumun tedavisi, ruh sağlığının korunması, gelişme ve ilerlemesi için çok etkili güç ve motivasyon kaynaklarından biri olduğunu düşünmek mümkündür.

Kaynakça

- Ak, A. Şahin (t.siz), **Avrupa ve Türk İslam Medeniyetinde Müzikle Tedavi**, Ötüken Yay., İstanbul
- Akkuş, Ülkü (2003). **Müziğin İnsan Sağlığı Üzerindeki Yeri Ve Önemi**, Dokuz E. Ü. Eğit. Bil. Enst. Y. Lis. Tezi, İzmir
- Azizova, E. (2011), **Hz. Peygamber Döneminde Çalışma Hayatı ve Meslekler**, İsam Yay., İstanbul
- Bozkurt, Nebi (1997), **Hadiste Folklor Eğlence**, Marmara Ü. İlahiyat F.Vakfı Yay.: Nu: 138 İstanbul
- Budak, Seçuk (2000), **Psikoloji Sözlüğü**, Bilim ve Sanat Yay., Ankara
- Campbell, Don (2002), **Mozart Etkisi**, Türkçesi: Feryal Çubukçu, Kuraldışı Yay., İstanbul
- Canpolat, M (1993), **Flarmoni Sanat**, Türkiye Flarmoni Der. 127. Özel Sayısı
- Colombe, Casimire (2006), **Müziğin İnsan ve Hayvanlara Etkisi**, Çev: M. Refik, Ötüken Yay., İstanbul (Osmanlı Türkçesinden sadeleştiren. Prof. M. Salih Ergan, Ahmet Şahin Ak)
- Daubresse, M (1908), **Musicotherapie**, Çev, Abdullah Cevdet, Matbaa-İçtihat, Mısır
- Eskin, Ali (2014), **Sosyolojik Soruşturmalar**, Siyasal Kitabevi, Ankara
- Evliya Çelebi (tsz.) **Seyahatname**, c. III
- Gazali (1989), **İhyai Ulumuddin**, c. II. çev. M. A. Müftüoğlu, Tuğra Neşriyat, İstanbul
- Gazali (1990), **El- Munkızu Min-Ad- Dalâl**, çev.: H. Güngör, M. E. B. Yay.: İstanbul.
- Glock, C. Y (1962), **"Dindarlığın Boyutları Üzerine"**. Din Sos.içinde, çev.: M. E. Köktaş, Vadi Yay.: Ankara
- Grebene, Bekir (1978), **Müzikle Tedavi**, Güven Kitabevi
- Gürses, İbrahim (2001), **Kölelik ve Özgürlük Arasında Din**, Arasta Yay.: Bursa
- Güvenç, Rahmi Oruç (2013), **Bilinçaltı ve Müzik**, konferans (www.youtube.com 5.01. 2013)
- Hogan, Kevin (2009), **Gizli İkna Taktikleri**, Yakamoz Yay., İstanbul
- Hökelekli, Hayati (2005), **Din Psikolojisi**, Türkiye Diyanet V.Yay.,Ankara
- Hunke, Sigrid (1997), **Avrupa'nın Üzerine Doğan İslam Güneşi**, Çev: S. Sezgin, Bedir Yay. İstanbul
- Ibn Sînâ (2004), **Mûsikî**, Çev. Ahmet Hakkı Turabi, Litera Yay., İstanbul
- James,William (1902), **The Varieties Of Religious Experience**, Modern Library: New York.
- Kalender, Ruhi (1989), **Ruh Hastalıkları Tedavisinde Musiki**, Ankara Ü. İlahiyat Fak. Der., c. 31.

- Kalender, Ruhi (1989), **Ruh Hastalıkları Tedavisinde Musiki**, Ankara Ü. İlahiyat F. Der., c. 31.
- Kasapoğlu, Abdurrahman (2002), **Kur'an'da İnsan**, Nursan Yay., İstanbul
- Konfüçyüs (1945), **Büyük Bilgi, Müzik Hakkında Notlar**, Çev: M. Nabi Özerdim, M.E.Yay. Ankara
- Konfüçyüs (1963), **Büyük Bilgi ve Müzik Hakkında Notlar**, Çin Klasikleri, M. E. Yay.
- Kuzu, Ali (2013), **İbni Sina**, Paraf Yay., İstanbul
- Kuzu, Ali (2015), **Ahi Evran**, Parola Yay., İstanbul
- Mevlana, **Mesnevi**, cilt IV, beyit 740
- Mirzaoğlu F. Gülay (2003), **Bir Tarihi Türkü: "Cezayir"**, Türkbilig, Sayı 6
- Örter, Hasan Cihat (2005), **Müzik ile Terapi**, Mephist Yay., İstanbul
- Özbaydar, B. (1970), **Din Ve Tanrı İnancının Gelişmesi Üzerine Bir Araştırma**, Baha Mat.İstanbul
- Özcan, Hanifi (1998), **Mâtürîdî'de Bilgi Problemi**, Marmara Üni. İlahiyat Fak. V. Yay.: İstanbul
- Öztürk, Levent-Erseven, Halil- Atik, M. Fadıl (2009), **Makamdan Şifaya**, Türkiye İş B. Yay. İstanbul
- Pazarlı, Osman (1972), **Din Psikolojisi**, Remzi Kitabevi, İstanbul
- Saral, Mahmut (2013), **Köy Enstitüleri Uyuyan Devlin Uyanışı**, Kaynak Yay., İstanbul
- Şekeroğlu, Sami (2007), **Maturudî'de Ahlak Problemi**, Doktora Tezi, Dokuz E. Üni. Sos. Bil. Enst.
- Türkman, Ayşen (2000), **Yaşanabilir Bir Çevre İçin**, Dokuz Eylül Yay.: İzmir
- Uludağ, Süleyman (2005), **İslam Açısından Müzik ve Sema**, Kabalcı Yay., İstanbul
- Yiğitbaşı, S. M (t.siz), **Musiki İle Tedavi**, Yelken Matbaası.